

Nincs is ellenfél – győztem!

VISSZHANG - LIII. évfolyam 34. szám, 2009. augusztus 19.

Július 25-én Orbán Viktor *Jobboldali korszak Európában* címmel hosszú eszmefuttatást tett közzé a *Magyar Nemzet* nevű lapban.

Az írás gondolati szerkezete a következő: bukás a baloldalon - diadal a jobboldalon - a jobboldali diadal oka - a baloldali bukás oka - a diadal hatalmas súlya és felelőssége. Magáról a gigászi küzdelemről - tehát arról, hogy végül is milyen ügyben csapott össze baloldal és jobboldal, melyek voltak a fegyverei, s mitől van az, hogy „Európában most lezárul egy korszak, egy történelmi fejezet (...). Európában véget ér a neoliberalizmus korszaka” - egyáltalán nem olvashatnak egy árva hangot sem. De akkor végül is miről olvashatnak?

(*Rivális bárók Európa vetítővásznán*) „A magyar baloldalt felvásárolta egy neoliberális tőkéscsoport” - ez a szöveg egyik legfőbb állítása, és egyben gondolati vezérelve. Az állítás meglehetősen pontatlan megfogalmazása egy amúgy közhelyes ténynek, amely azonban a jobb- és baloldal erőviszonyait legfeljebb elenyésző mértékben befolyásolja. Ismert dolog, hogy miután felbomlott a tőkét állami térfélre koncentráló egypártrendszer, Európa egy meghatározott területén a magántőkék kiépítéséhez sokan ügyeskedésekkel s gyakran állami pénzek és kapcsolati hálók felhasználásával láttak neki, s így használták ki a piac újdonsült liberalizálását. Az is tény, hogy akik jobb pozícióban voltak az előző rendszerben, azoknak inkább nyílt lehetőségük a vagyonátmentésekre, mint másoknak. Ám ahogyan azt az Orbán család bánya-, szőlő- és ingatlanügyei is bizonyítják, azt már egyáltalán nem tekinthetjük faktumnak, hogy az ügyeskedők kizárólag a régi rendszer híveiből, pláne elkötelezett „kommunistákból” állnak. (Ha ez így lenne, akkor ma Thürmert és pártjának tagjait látnánk a milliomosok listája élén.) A magyar baloldalt ugyanúgy nem kellett senkinek sem felvásárolnia, mint a jobboldalt vagy bármely másikat, mert aki tőkét akart felhalmozni, az a pártállásától függetlenül maga vásárolta fel az ehhez szükséges ingóságokat és ingatlanokat, képletes egy forintokért vagy többért. A teljes európai baloldalnak viszont ennél azért sokkal bonyolultabb a viszonya mind a jobboldalhoz, mind a gazdasági attitűdként működő neoliberalizmushoz, minthogy azt holmi megvásárlási gesztusokkal jellemezhetnénk. Orbán azonban ezzel a bonyolult viszonytal, úgy tetszik, egyáltalán nem akart foglalkozni - őt mindennek kizárólag a hatalomtechnikai vetülete érdekelte.

Hazai küzdelmei során a maga részéről talált két riválist a túloldalon, akikről egyszerre állítható, hogy „gazdag tőkések”, baloldaliak”, „miniszterelnökök” és „érvényesítenek neoliberális mechanizmusokat”, s eldöntötte, hogy ezekkel pedig magánemberi, tőkés mivoltukban fog szembeszállni. Ettől kezdve a két emberre alkalmazható minősítéseket összefüggő, homogén tömbbé, azonosságokká gyúrta össze, s evidenciaként kezelte, hogy a baloldal minden vonatkozásában azonossá vált a neoliberalizmussal és a tőkés renddel. „Az európai baloldali pártok a neoliberalizmus zászlóvivőjévé avanszáltak” - írja, hozzátéve, hogy azok, elkanyarodván egykori, pozitív küldetésüktől, „érdekvédőkből mára a tőkések kiszolgálóivá vedlettek”. Emellett „az állam lebontására” törekednek, miközben „átláthatatlan előjogokat és kiváltságokat kezdtek maguknak követelni”. A baloldali elit „árulása” és a „baloldali önkép felőrlése” Orbán számára azért fontos téma, mert szerinte ettől „a baloldali politikusok a baloldal korábbi énjétől idegen életutakra kalandoztak”, minek következtében „baloldali dinasztiák alapításának kísérleteit, vörös bárók, mágnások és milliárdosok” felemelkedését tapasztaljuk. (Mivel a magyar helyzetet jól érzékelhetően modellnek tekinti, nem mindig lehet tudni, hogy mikor beszél a honi és mikor az európai viszonyokról, de a kettő összemosásának szándéka egyértelmű.) Mint látható, Orbán szerint az európai és magyarországi baloldal létét, minőségét, hatékonyságát alapvetően az határozza meg, hogy miként viselkednek

pártjainak egyes vezetői, s hogy mekkora összegeik vannak a bankban Orbán hatalmi ambícióinak tetőzése pillanatában.

A cikkben felvázolt, grandiózus politikaelméleti koncepció tehát abból a meglehetősen provinciális helyzetből kerekedett, melyben két - magántőkésként kevésbé átvilágítható, ám miniszterelnökként jól felmérhető - baloldali politikus a köztéren szembekerült egy - magántőkésként szintén kevésbé átvilágítható, ám annál ambiciózusabb - jobboldali miniszterelnök-jelölttel.

Orbán ennek jegyében látszólag az európai bal- és jobboldal erőviszonyainak nagyléptékű alakulását és ezek általános állapotát írja le, valójában azonban a saját és személyes ellenfelei közt fennálló, pillanatnyi hatalmi helyzetet vetíti rá az egész európai szellemtörténetre. S miközben a térségben a társadalmaknak ténylegesen a jóléti állam ellehetetlenülésével, a fogyasztási szokások totális átalakulásával, a bevándorlások okozta civilizációs ütközésekkel, a „munkahely” fogalmának radikális változásaival, a fasizálódással és a visszatérő pénzügyi válságokkal kell megküzdenie, orbáni szemszögből nézve Európában gyakorlatilag a Hajdú Bét vívja élethalálharcát a teljes keresztény civilizációval. Ennek fényében pl. a neoliberalizmus - mely a gyakorlatban nem több és nem kevesebb gazdaságfilozófiai stratégiánál - egy olyan, univerzális eszmerendszerré, hatalmas erkölcsi renddé emelkedett az írásában, mely eleddig „szellemi koordináta-rendszerként” uralkodott mindenek fölött, „s megmérte, megítélte és minősítette eszméinket, politikai és gazdasági ideáinkat, sőt észjárásunkat is”, hogy mindezek tetejében egymaga jelölje ki, „mi a jó és mi a rossz”. Ezen felül még a gondolatrendőrséggel vetekedő diktatúrát is gyakorolt, hiszen aki szembeszállt a neoliberalizmussal, és „nem értett a szép szóból, hamar a veszélyes és szélsőséges alakok listáján találhatta magát”. Magyarán: az eszerint piacellenességet képviselő jobboldaliak eddig mártíromságban, stigmatizáltan éltek.

Az üldözöttség, áldozatiság hívó szava okozhat kielégülést az újság olvasóinak, de ma már ez kevés - valamit kell tudni mondani arról, hogy végül is hogyan lehet diadalra jutni ebből a mártíromságból. Orbán azonban a „hogyan” kérdésével már csak azért sem bíbelődik, mert hiszen kész ténynek veszi, hogy a diadalnak már a learatása zajlik: „A hadiszerecske (sic!) forgandóságának megfelelően most a baloldali pártok kerültek alulra és a jobboldaliak felülre (...), s a pénzügyi válság kellős közepén az ellenzékben levő jobboldali pártok - mint például a Fidesz - taroltak, (...) a jobboldal mindenhol tarolt”. (Kivéve, ahol nem, de ezek nem számítanak, teszi hozzá a szerző.)

Ezért egyenesen azzal a kérdéssel indít, hogy mi is rejlik akkor „a jobboldali diadalmenet háttérében”.

(A baloldal halálának dialektikája) Talán nem lesz nagyon meglepő, hogy az orbáni dolgozatban a jobboldali diadalmenet háttérében is a másik fél - tehát a baloldallal azonossá tett neoliberalizmus - gyengesége áll, és nem például a saját oldalának erőssége. Ennek bizonyítékeként a következőket mutatja ki: A neoliberalizmus, a szerző (tegyük hozzá: inadekvát) várakozásaival ellentétben, nem egy filozófia jellemző tételeit, hanem „mítoszokat, tabukat, babonás hiedelmek kusza és nyomasztó szövevényét” kínálta. A mítosz középpontjában a piac mindenhatóságának dogmája áll. A jobboldal azonban, legnagyobb szerencsénkre megértette, hogy „a piac megtévesztő, félrevezető, védtelen az emberi mohósággal és kapzsisággal szemben” (lásd ebben a témában még a szociálpolitika történetét, amely azonban nem a piac, hanem a társadalom védtelenségét emeli ki). Ugyanígy felismerte a veszélyt „az ön- és világveszélyesnek bizonyult spekulációban” is, melynek mától kezdve szintén egyedül a jobboldal fog gátat szabni. S miután a baloldal hatalmas robajjal összedől, a továbbiakban az is ő lesz, aki meg fogja védeni a társadalom szociális biztonsági rendszerét, s le fogja törni a tudatos, személyes ártó szándékokon alapuló kizsákmányolást: „a modern jobboldal lehet az, amely kimondja azt az egyszerű igazságot, hogy nem tűrjük el, hogy bárki is abból gazdagodhasson meg, hogy másokat tönkretett, és a modern jobboldal hirdetheti meg, hogy ezt sem a falusi, sem a világpiacon nem fogja eltűnni”.

Íme, mégiscsak van szerepe a diadalban a saját erősségnek is: a jobboldal nagy összefüggések felismerésére képes. Nagy, baloldali összefüggések felismerésére. És ebben senki se lásson iróniát: Orbán ugyanis teljesen egyértelművé teszi, hogy nem alternatívákat kínál, hanem mindig annak a legmagasabb

fokozatát, amiről éppen szó van. Esetünkben a baloldali értékekről van szó, tehát most ebben a legjobb, ezt fogja annak megszűntében is megőrizni. Ráadásul ezúttal a jobboldal abba a különleges történelmi helyzetbe került, hogy egyáltalán nincs ellenfele, Orbán szerint ugyanis a szétesett baloldal mellett „a sokak által vizionált szélsőséges, illetve radikális jobboldali áttörés is elmaradt” - a nagy győztes ezért egyedül áll a páston, és úgy ő a legjobb.

A helyzetnek persze van kockázata: sokan nem fogják érteni, mi abban a kunszt, ha valakinek a kisujját sem kell mozdítania egy küzdelemben, sőt, még küzdelem sincs, mert az ellenfele a saját, alantas természetéből kifolyólag magától összeomlik. Mi több, egyesek fejében még az is megfordulhat, hogy meg sem történt, amiről Orbán beszél, s ez az egész ügy a végső győzelemmel csupán vízió, az ő fantáziájának szüleménye. Hiszen lépten-nyomon tapasztalhatjuk, hogy ez a fantázia valóban élénk. Nem is kell messzire visszanyúlnunk - ebben a szövegben is találunk hozzá példát: „A szélsőséges liberális baloldal és a szélsőséges jobboldal (...) egymásba kapaszkodva lejtik birkózásnak gondolt táncukat, afféle magyar változatát adva az amerikai pankrátorok álviadalának, amelynek a mindenki által ismert koreográfia szerint következő Laokoón-csoport mutatóványát előre követeli a közönség” - írja Orbán. Amiből megérthetjük: létezik az a hatalmi álom, melynek bűvöletében valaki pankrátoroknak látja egy hellenisztikus szobor figuráit.

Pedig a Laokoónt érdemes inkább műalkotásnak látni, mert van tanulsága a történetének. A Kolosszus és a kikötő bejáratát őrző szarvasok mellett sokáig ez a szobor volt Ródosz egyik legfőbb büszkesége. Ám azután a görögök harcokba keveredtek, s amikor éppen nem ők győztek, elvitték tőlük a szobrukat is. S bár többször próbálták visszaszerezni, ez sem okos diplomáciával, sem ügyeskedésekkel nem sikerült nekik. Így most az eredeti szobor Rómában van, a ródosziaknak pedig csak egy sokkal kisebb értékű másolat jutott. Nem mondhatni, hogy nincs belőle hasznuk (elég sok turista látogatja), de mindig magyarázkodniuk kell: ennek nem pont olyan a színe, nincs rajta az eredeti, kézi technikák nyoma és valahogy az egésznek más a levegője. Nem szeretik, mert nem az övék. Az viszont igaz, hogy magában áll ott, és egyedül viseli a gyenge másolatok diadalának összes felelősségét.